

pris 20 kr

Fabriken fullt utbyggd. Vattentornet i mitten och runt om byggnader för ånggenerator, bränning av cement, malning av kalkmjöl med mera. Hamnkontoret skymtar till vänster.

Skanörs cementfabrik

Varför bygger man en cementfabrik i Skanör?

Skanör har ingen kalk och ingen lera, som är de två främsta råvarorna i cement. Förmodligen var det Skanörs hamn med dess billiga tomtmark som avgjorde. Häriifrån hade Baltiska Cement ett utmärkt läge för export till Tyskland och Baltikum. Råvarorna fick man från sitt dotterbolag på Möön i Danmark. Dotterbolaget Baltiska Cementfabrikks A/S kalkbrott låg bara tre mil sjövägen från Skanör.

Bolaget köpte in ett patent för tillverkning av Portlandcement och andra produkter av en ingenjör Hans Hultgren. Betalning skedde i aktier. Kapitalet var på 200.000 kronor. Så långt var väl allt väl, men...

Dålig tajmning

Fabriken planerades redan under 1900-talets första år, men bygget kom inte igång förrän under 1913-14. Världskriget kan inte ha kommit som en total överraskning tycker man, men samtidigt med att fabriken stod

klar upphörde kolimporten från England och den kol man kunde få från Tyskland blev av naturliga skäl dyr. Dessutom införde Sverige snart exportförbud på cement och cementvaror. Därmed fick bolaget se sig om efter nya produkter.

En utredning gav olika förslag till alternativa lösningar, men gav samtidigt ingenjören en känga. Hans patent hade inte hållit vad det lovat! Kalkmjöl blev en ny produkt och ånggeneratorman installerat fick nu också ge ström åt städerna Skanör och Falsterbo. Ett avtal upprättades 1916 där man lovar att hålla belysningen på städernas gator igång under kvällarna, utom då fullmånen lyste. Ånggeneratorman fungerade dock inte som tänkt och kostade lika mycket att driva som man fick in från abonnenterna. Man gav upp efter några år och rekommenderade städerna att istället vända sig till Hvellingeortens Elverk.

fortsättning på sidan 4

Från Kämpinge

HÄNT SEDAN SIST

Vi har fått förtroendet att skriva artiklar i det nya Gallerian-bladet som ges ut av affärerna i nya Gallerian i Höllviken.

Vi har nu skrivit om historien om Kämpinge kyrka, Formel 1 på sjöbotten, Den okända järnvägen, Sohög en boplatz från bronsåldern och om den smalspåriga järnvägen som aldrig blev av.

Vi fortsätter att skriva om tider som gått.

Ett år har gått och föreningen har nu 443 betalande medlemmar och det känns positivt och glädjande.

Avgiften för 2006 är 100 kronor. Medlemmarna får »På Ljungen« fyra gånger om året och vi försöker ordna minst två medlemsmöten. För år 2005 blev det dock endast ett möte.

Vår förhoppning är att denna »medlemsvård« skall bli bättre och till detta behöver vi nya styrelsemedlemmar som bland annat skulle kunna axla denna uppgift.

Vi måste ha fler medlemmar i styrelsen som vill engagera sig på olika plan och som vill arbeta ideellt. Vi behöver några eldsjälar till som kan avsätta tid för att arbeta i föreningen.

Man kan få syssla med uppgifter som man är intresserad av inom ramen för föreningens mål och syften.

Ett arbete i styrelsen skall naturligtvis inte bli någon börda som blir till ett »måste«.

Men ett ansvar för »sin« del av arbetet i styrelsen måste man vara medveten om.

För alla är intresset och nyfikenheten på tider som gått viktiga ting och att arbeta i föreningens anda skall kännas stimulerande och roligt. Man måste också ges möjlighet att känna att arbetsinsatsen har ett värde och blir uppskattad.

Är Du intresserad, kontakta föreningen.

ihj

Kämpinge är inte bara en badort och ett villasamhälle, det är också en gammal boplatz och ett jordbrukar- och fiskesamhälle.

Inom detta område har vi samlat material och är inom några månader klara att ge ut en bok. Här visar vi något lite av det innehåll som kommer att finnas i den cirka hundra sidor tjocka boken.

Gösta Mullin, ja den stavningen skall det vara. »Far hade varit i Amerika och blivit lite amerikaniserad«, berättar Gösta, född 1925, som var den siste fiskaren i Kämpinge. Han slutade med yrkesfisket 1990 då han fyllde 65 år och fiskelicensen drogs in, för då kunde han inte längre sälja fisken till Trelleborgs fiskeförening. »Det fanns och kanske ännu finns regler för detta«, säger Gösta vid en intervju i det hus på Norra Mariavägen, som han och hustrun bott i sedan 1959.

1960 köpte Gösta »fisket« av Frans Lundh efter att ha varit åladräng hos Lundh under några år.

Efterhand i början av 70-talet blev fångsterna mindre och mindre, Gösta berättar att efter avräkningar för levererad ål och fisk och kostnader för garn med mera, så var han skyldig föreningen pengar. Lönsamheten blev ungefär hälften mot de bra åren i mitten av 50-talet. Man hade inte råd att ha någon anställd och allt hade blivit dyrare.

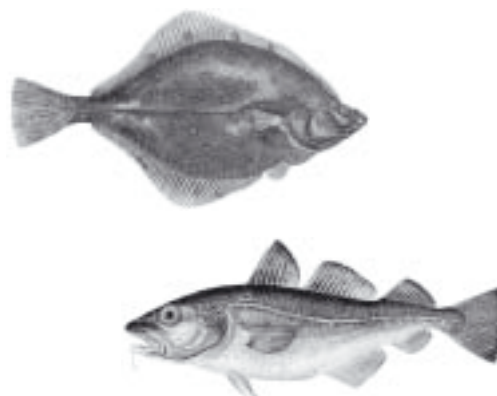
Att under sådana förhållanden fortsätta tyckte man inte var rimligt. Men Gösta fortsatte med kustfiske och ibland blev det bra och ibland mindre bra. Han fiskade också torsk med garn och det gav vissa gånger förtjänst. Den sista båten

Gösta hade var 33-fotaren TG 44. Den har han nu i vardagsrummet som en egenhändigt byggd modell.

Det var ofta ett mycket hårt arbete, nästan 24 timmar på dygnet. Speciellt under hösten då ålapålarna skulle sättas. Pålning från klockan halv 4 på morgonen till 8 på förmiddagen, sedan ut och fiska sill för att vid 18 tiden fortsätta påla fram till klockan 20.

Efter vad Gösta kan minnas fick man under den bästa tiden 35 kronor kilot för ålen, ett år kunde det bli många tusen kilo. Det blev dock allt mindre och mindre fångster. Det började kring Ystadtrakten och fortsatte utmed kusten för att under 1980 även drabba Kämpinge. Orsakerna är inte utredda, säger Gösta, men min tro är att allt skit som kom i vattnet gjorde att ålen började gå längre ut och djupare i havet och inte utmed kusterna.

Nu finns det knappt någon ål kvar alls i våra vatten, säger Gösta som höll ut längst som yrkesfiskare i området Kämpinge/Fredshög.

Postgång

En berättelse från 1919:

»Jag går snett över skolgården till Bertas affär för att hämta posten både till oss och till morfars. Den senare kom från Kungstorps järnvägsstation med cyklande postman, vår post från stationen i Håslöv med gående postmannen Jeppa Nilsson. Kungstorpsposten var alltid kommen, men på vår post fick jag vänta.

Jeppa Nilsson bodde i Lilla Reng. I god tid på förmiddagen gick han till stationen i Håslöv – postkontor fanns inte – för att hämta post och tidningar för Reng, Lilla Reng, Rengsand, Kämpinge och Stävie. Det sistnämnda tog han på återvägen, när han efter Kämpinge vek av åt Kämpingegården och Axeltofta. Från Stävie gick han åter till Håslöv med eventuella brev. Sen vandrade han åter till Lilla Reng. Tillsammans blev det en rundtur på åtskilligt över två mil om dagen. Året runt i ur och skur, i sol och blåst gick Jeppa Nilsson sin runda och lämnade post på vägen. Postväskan var tung, även om den lättade efter hand. Hans enda »hjälpmedel« var en stadig promenadkäpp. Inte heller får man förtänka, om han tog en paus, när han kom mitt i eftermiddagskaffet på något ställe.«

Ovanstående är hämtat från Sonja Fredgard's berättelse om Kämpinge.

Berta Månssons affär låg mittemot gamla skolan i Kämpinge. Affären fanns från 1886 fram till 1925. Huset finns fortfarande kvar. Vid ena gaveln finns en

stolpe med en järnring, där band man hästen när man var inne och handlade.

ihj

Dåtida postman.

Den 29 september 1893 ansöker Bertha Månsson om att få idka bierhandel i Kämpinge. Bertha hade affären tillsammans med systern Carolina.

Kulturgodis som julklappar!

Boken »Fru Kungen« är nu omarbetad och utvidgad med ett avsnitt om Lindholmens borg vid Börtingesjön. Borgen hade under drottning Margaretas tid en väldigt stor betydelse som riksborg med allt vad det innebar. Pris 70 kronor.

»Skanör Falsterbo från A till Ö« har också blivit mycket uppskattad. En uppslagsbok som kan användas av både gammal och ung, när man talar om platser och företeelser i Skanör och Falsterbo. Pris 95 kronor.

»Från Sillabör till Snabbköp«, ger en noggrann genomgång av de affärsverksamheter som i många fall lagt grunden till Höllviken av idag. Pris 160 kronor.

Så har vi vår långkörare »Höllviken – bilder och minnen från förr« som vi gav ut för nio år sedan och som fortfarande säljs och allt yngre människor läser den för att få veta något om den bygd man bor i. Pris 125 kronor.

»Historier från Skanör«, en beskrivning av människor och händelser från Skanör på 40-50 talet. Skildrad av kåsören, läraren och humoristen Anders Carlsten. Pris 130 kronor.

Böckerna finns på våra försäljningsställen: Skanör och Höllvikens bibliotek, Coop, Höllviken, ICA Toppen och ICA Skanör.

Kan även beställas per mail: calluna@tele2.se

Porto tillkommer. Beställningar inom närområdet levereras utan kostnad.

Tack för i år
Vi önskar Dig en GOD JUL
och ett GOTT NYTT ÅR!

Kris

Trots att bolaget startade i uppforsbacke, så gick det snabbt utför! Redan efter något år behövdes nytt kapital. I första omgången 1915 fick man bönder på danska sidan och företagare i Göteborg och Stockholm att satsa 200.000 kronor. Redan 1916 behövdes ett nytt tillskott på 100.000 kronor och dessa kom nu från Köpenhamns- och Göteborgsdirektörer.

Totalt kom man upp i ett aktiekapital på 600.000 kr före avvecklingen 1919. Då hade Hans Hultgren halverat sitt innehav till 97 aktier, men Per Bayard hade nu 238. Några andra storägare var Patent AB Jungner Kalicement (120), E.G. Ågren (82), C.H. Ågren (82), F. Evers (97), Nils Hallin (53) och Fru Willy Bayard (75). Redovisningen tas med enbart för att visa spridningen av aktierna.

Likvidering tog sin rundliga tid. Först såldes maskinerna, därefter försökte man bli av med lokalerna, vilket inte visade sig vara så lätt då de tilltänkta köparna velat ha en komplett fabrik. Det tog sju år innan man kunde avsluta äventyret. Då köpte byggmästare Anders Hansson i Höllviken fabriken för rivning. Det innebär att tegel och plank med mera från fabriken ingår i många byggen på Falsterbonäset.

Styrelsen

Den första aktieförteckningen från

maj 1914 upptar 11 namn. Det är främst bruksägare och direktörer i trävarubranschen från Härnösandstrakten. Flest aktier, 50%, har ingenjören Hans Hultgren, som ju fått dessa som betalning för ett patent. Därefter kommer direktör Per Bayard med 45%. Övriga delar alltså på 5%.

Per Bayard utnämns till direktör i bolaget och som sådan står han kvar till 1916. Per Bayard föddes 1860 i Västernorrland. Han var i grunden ekonom, men blev sedan direktör för bland annat Björkenäs sågverk i Ådalen och Härnösands verkstads- och varvs AB.

Förmannen och snickaren Alfred Hansson med ingenjör Yngve Fagerberg och mästerlotsen Anders Martin Tegnér utanför fabriksportarna.

Flygfoto är från 1927 då fabriken sedan länge var nedlagd.

Hur hamnar då en sågverksdirektör från Norrland i Skanör. Jo, det är mer logiskt än man först anar. Skanörs-skepparna hade täta kontakter med sågverken längs norrlandskusten. De fraktade sågade trävaror från Sverige till England och Kontinenten. Här kan finnas en koppling där sågverksdirektörerna hör talas om en hamn med billig mark och bra läge för export av cement till Östersjöhamnarna.

Att hamnen ständigt grundades upp av sandflyttning kanske ingen talade om.

Några andra personer som syns i bolagets korrespondens med kommunen och i diverse protokoll är den tidigare nämnde ingenjör Hans Hultgren, ingenjör Yngve Fagerberg som syns på bilden till vänster. Han startade senare »Yngve Fagerbergs Elektriska Installationsbyrå« i Vellinge. Ingenjör Sven Hallin som tillsammans med arkitekt Nils Hallin ägde över hundra aktier i bolaget. Bergsingenjör Paul Palén (han fick för övrigt silver i pistolskytte vid Olympiaden i Stockholm 1914). Alla etablerade yrkesmän som säkert gjorde sitt bästa för att fabriken skulle kunna överleva.

Andra etableringar

Åren kring första världskriget byggdes flera cementfabriker både i Sverige och utomlands. På Gotland bildades

Slite Cement och Kalk 1917. Fabriken var klar 1919 och man hamnade i samma svåra läge som fabriken i Skanör.

För att klara den mördande konkurrensen hade fabriken i Limhamn, Degerhamn och Visby gått samman i Svenska Cementförsäljnings AB Cementa redan 1893. På nära håll fanns fabriker i Klagshamn, Limhamn och Lomma. Från Lomma fraktades lera till Limhamn där kalken fanns. Skanörsfabriken tvingades frakta både lera och kalk från Möön.

Baltiska Cement gick aldrig med i Cementa som de flesta andra fabriken. Kanske var man för dåligt körandes redan från början för att det skulle gå att rädda dem.

Hamnen

I Skanörs hamn hade staden, ända sedan hamnen byggdes 1882, haft ständiga bekymmer med igensandning. Dock tycks den ha fungerat och fått ett uppsving under cementfabrikens år. 1916 hade Rederi AB Skanör sin ångare »Falsterbohus« registrerad i Skanör liksom Baltiska Cement med motorskutan »Willy« och Severin Pehrsson med sandsugarångaren »Sally«.

Tyska Mark på svensk mark?

Det har viskats om tyska intressen i cementbolaget. Den, visserligen stora, men enkelt byggda fabriken stod i stark kontrast till det enorma fundamentet som byggnaderna vilade på menade man. Misstankarna gick ut på att tyskarna kanske byggt fabriken som kamouflag för ett kanonbatteri som skulle kunna kontrollera passagen

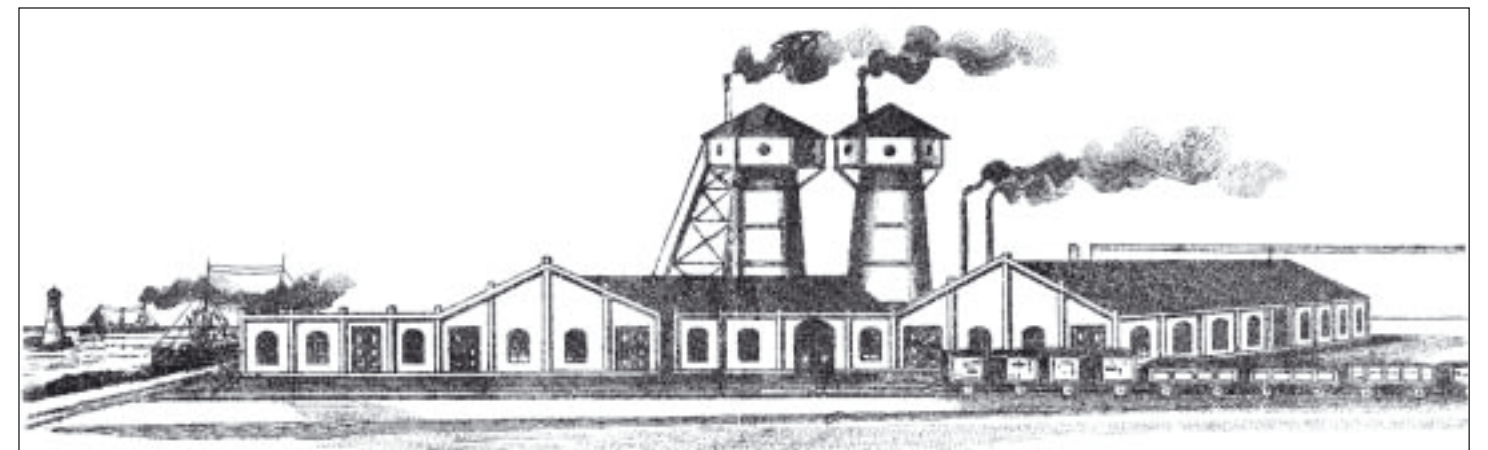
runt Falsterbonäset. Några bevis för detta har vi dock inte funnit. Aktierna var fördelade på en mängd småposter där ingen pengar kunnat härledas till några tyska intressen. Dessutom kämpade ledningen febrilt under krigsåren för att rädda produktionen, vilket man ju inte hade behövt bry sig om om fabriken bara var en kuliss.

Ryktesspridningen kring fabriken kan nog sökas i flera faktorer. Dels kom det arbetare utombys ifrån. De inkvarterades för sig själv i Skanör nere vid dåvarande stationen i de hus som nu rymmer Rosetten. På den tiden låg här ett pensionat med café. Dels kom det stora maskiner till fabriken från Tyskland, som ju på den tiden var ledande i maskin- och ingenjörsteknik. Att fabrikationen aldrig kom igång och

Kvar av cementfabriken blev bara en cementplattan under delar av hamnplanen. Fick Baltiska Cement då någon betydelse för bygden? Nja, det skulle möjligen vara att Skanör fick elbelysta gator lite tidigare än annars skulle varit fallet. Bild från slutet av 20-talet.

Denna teckning på aktiebrevet förblev en önskedröm, här går fabriken för fullt och cementen lastas på båtar för att fraktas ut till Östersjöns alla städer.

att fabriken startat så nära in på krigsutbrottet har nog också spelat in.

Norskt flatbröd

Ryktet gick hos Skanörborna, men det var först på 1950-talet när Hugo Mattsson skrev ett kåseri i en minneskrift för Skanör-Falsterbo Hantverksförening som det för första gången kom i skrift. Han raljerade där med att fabriken var byggd med kantställt tegel, »att de ej voro tjockare än en skiva norskt flatbröd, på vilka limmats ett vykort från Trelleborg«. Han menar att elaka tungor viskade att det hela var ett kamouflage som kunde omvandlas till ett fort och att den cement som tillverkades var eldfarlig, medan kolbriketterna var eldfasta!

Detta var i Hugo Mattssons klassiska still. Han skrev annars kåserier i Sydsvenskan under signaturen »Vilde Hugo«, bland annat om den gumpfotade jättetrodan Ibrahim i Alabuska-kärren. Det var historier i Piratens anda, men han vred gärna poängen ytterligare ett varv.

Flera skribenter har sedan tagit upp temat, för visst är det spännande att tänka sig tyska militärer smyga i strandkanten eller utklädda till ingenjörer gå omkring på Skanörs gator som alldeles vanliga män. Summan av det hela blir ändå att ryktet är större än verkligheten, som bara visar en misslyckad industrisatsning i fel tid och kanska även på fel plats.

ChK

Skanörs stad bidrog med ett stickspår till hamnen – en investering på 25.000 kronor. Det är nuvarande cykelstigen från Axelsons Torg till hamnen.

Inte värt pappret det är skrivit på! Den totala utdelningen i Baltiska Cements likvidation med ett aktiekapital på 600.000 kronor blev 1.260 kronor. För en aktie på 500 kronor fick innehavaren alltså 1 krona!

SVAR FRÅN LÄSARNA

I förra numret av »På Ljungen« ställde Nils Erik Balcke några frågor i sin artikel om kanalen.

Först gällde det båten som på bilden just passerar under bron med ett märkligt skrov vars sidor var indragna och med ett slags underrede som sköt ut strax ovan vattenlinjen. Båten hette Vindö och var hemmahörande i Stockholm.

Svaret fick vi av pensionerade mästerlotsen Allan Vettlevik.

Det var ett sätt att komma undan avgifter vid genomfart av kanalerna i Kiel, Suez och Panama. Lastutrymmet under vattenytan hamnade helt enkelt utanför beräkningarna. Detta ändrades efter några år och fartygen återtog då sin normala form.

Sedan gällde det brovakten Anderssons öknamn »Pang på Land«. Här svarade Jan Larning att Andersson i själva verket kallades »Pang på Ladden«.

Ladden är fallrepet på ett fartyg, men skulle också kunna vara ladden, den laddstång man förr använde för att ladda kanoner. Det blev vi kanske inte klokare av, men namnet blev i alla fall rätt.

ChK

Den 30 april 1957 öppnade Annika-Baren sina glasdörrar för Höllvikens innevånare. Det var främst ungdomarna man inriktade sig på. Meny stod varm korv, potatispuré, nattparisare, mjukglass, wienerbröd, kaffe, saft och lemonad.

Vad var nu nattparisaren för något spännande? Jo, det var en helt vanlig parisare, ungefär en pannbiff på bröd. Namnet kom av att SAS just startat nattflyg till Paris och den linjen kallades Nattparisaren!

Inredningen i baren var mycket tidstypisk, enligt en tidning »hypermodern«, möbler i teak, barstolar i svart med grön galonsits, bar med madrasserad front i svart och gult och bord med röda Perstorpsplattor. Till detta kom inbyggda lampor med olikfärgade lysrör. Annika-Baren borde ha K-märkts från början!

Familjen är samlad bakom baren, redo att ta emot gästerna. Gunnar, Annie och Jane Ringdahl och troligen Lisbeth Lundblad

I huset kom sedan restaurangerna Malles och Norells att etablera sig, nu finns Sporty Fashion i lokalerna.

ChK

Här poserar dottern Jane Ringdahl vid caféets jukebox, en Wurlitzer från jubileumsåret 1956. Det var stereo och gästerna hade 200 EP-skivor att välja mellan.

Ljungen

Fru Kungen
av Marie Sjögren
70 kr.

Skanör och Falsterbos historia från A till Ö
av Christer Melin
95 kr.

Tåget har gått!
av Christian Kindblad
50 kr.

Posten i Skanör och Falsterbo
av Lars Dufberg
80 kr.

Från Sillabör till Snabbköp
av Ingemar H. Johansson och Christian Kindblad
160 kr.

Stora Hammars kyrka 100 år
av Ingemar H. Johansson
50 kr.

Historier från Skanör
av Anders Carlsten
130 kr.

Sista dansen i Höllviken
av Anders Carlsten
105 kr.

Stinsen i Falsterbo
av Stig Mårtensson
125 kr.

Resande över Ljungen
av Christian Kindblad
90 kr.

Ett stycke kanalhistoria
av Sven Lundström m.fl.
45 kr.

Höllviken - bilder och minnen från förr
125 kr.

På Ljungen ges ut av
KULTURFÖRENINGEN
CALLUNA

Styrelse

Ingemar H. Johansson
Christian Kindblad
Christer Holgersson
Bertil Lundahl
Peter Nilsson
Roy Larsson

Redaktör

Christian Kindblad, *chk*
christian.kindblad@telia.com

Ansvarig utgivare

Ingemar H. Johansson, *ihj*
calluna@tele2.se

Grafisk form

Christian Kindblad

Tryck

Holmbergs, Malmö

Adress

Kulturföreningen Calluna
V. Mölledalsvägen 18
236 34 Höllviken
040-45 11 48

Callunas hemsida

www.calluna.nu

Medlemsskap

Sätt in 100 kr på
plusgiro 250862-0

Tidningen utkommer
med 4 nummer per år.

Återge gärna våra artiklar
men ange alltid källan.

Ljung, Calluna vulgaris

KULTURFÖRENINGEN

Calluna

DÅ OCH NU PÅ LJUNGEN